T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI • 4. SINIF TÜRKÇE DERSİ

Sebep-Sonuç (Neden-Sonuç) Cümleleri Çalışma Kılavuzu

Konu Anlatımı, Kapsamlı Notlar, Terimler Sözlüğü ve Değerlendirme Soruları

1. Konu Özetli Çalışma Notları

1.1. Sebep-Sonuç Cümlesi Nedir ve Nasıl Tanınır?

Bir eylemin hangi gerekçeyle yapıldığını veya bir durumun neden gerçekleştiğini bildiren cümlelere **sebep-sonuç (neden-sonuç) cümlesi** denir.

> **Tanıma Yöntemi:** Yükleme *"Neden?"* veya *"Niçin?"* soruları yöneltilerek temel gerekçe aranır. Bazı durumlarda ise sürecin kök nedenini belirlemek için *"Nasıl?"* sorusu kullanılır (Örnek: *"Problemi nasıl çözdün?"* → *"Çok çalıştım bu yüzden çözebildim."*).

Sebep-sonuç cümleleri iki ana unsurdan meydana gelir:

- **Sebep (Neden):** Eylemin ortaya çıkmasına yol açan ana gerekçe.
- **Sonuç:** Sebebe bağlı olarak meydana gelen durum veya netice.

Temel Kural: Sebep-sonuç cümlelerinde hem sebep hem de sonuç *gerçekleşmiş (tamamlanmış)* eylemlerden oluşur.

1.2. Sebep-Sonuç İlişkisi Kuran Bağlaçlar, Ekler ve İfadeler

Sebep ile sonucu birbirine bağlarken bağlaçlar, çekim/yapım ekleri veya noktalama işaretleri kullanılır:

- **Çünkü Kuralı:** Sebep-sonuç cümlelerinde genelde önce sebep, sonra sonuç yer alır. Ancak **"çünkü"** bağlacı kullanıldığında sıralama tersine döner; önce *sonuç*, ardından *sebep* söylenir.
- **Ek Şeklinde Bağlantı:** "-ince / -unca", "-dığından / -diğinden" ekleri doğrudan fiile eklenerek ilişkiyi kurar.
- **Noktalama İşareti ile Bağlantı:** Herhangi bir bağlaç olmadan virgül (,) veya noktalı virgül (;) kullanılarak da sebep-sonuç cümlesi oluşturulabilir.

Bağlaç / İfade / Yapı	Sıralama Mantığı	Örnek Cümle
Çünkü	Önce Sonuç, Sonra Sebep	Yeni kalem aldı *çünkü* kalemi çok kısalmıştı.
İçin / Olduğu için	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Yağmur yağdığı *için* şemsiye aldım.
-den / -dan / -diğinden	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Çok çalıştığ*ından* sınavı kazandı.
Bu yüzden / Bu nedenle	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Elektrikler kesildi, *bu yüzden* mum yaktık.
Dolayısıyla	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Ders çalışmadı, *dolayısıyla* sınavdan düşük aldı.
-den dolayı / -den ötürü	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Rüzgardan *dolayı* çatılar uçtu.
Diye	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Güneşe alerjim var *diye* dışarı çıkmıyor.
İle (-le / -la)	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Okulların açılmasıy*la* masraflar arttı.
-ince / -unca	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Yağmur yağ*ınca* maç iptal oldu.
Noktalı Virgül (;) / Virgül (,)	Önce Sebep, Sonra Sonuç	Çiçekleri gece sula*;* daha çabuk büyür.

1.3. Anlatım Bozukluğu Uyarısı ("-den dolayı / -den ötürü" Hatası)

Gereksiz Sözcük Kullanımı: Kelimede yer alan "-den / -dan" (-dığından / -diğinden) eki zaten sebep anlamı taşımaktadır. Bu ekin ardından ayrıca "dolayı" ya da "ötürü" sözcüklerinin eklenmesi anlatım bozukluğuna yol açar.

- Yanlış: *Gelmediğinden dolayı ödevini bilmiyormuş.* → **Doğru:** Gelmediğinden ödevini bilmiyormuş.
- Yanlış: *Merdivenden düştüğünden ötürü ayağı burkulmuştu.* → **Doğru:** Merdivenden düştüğünden ayağı burkulmuştu.

1.4. Sebep-Sonuç ve Amaç-Sonuç Cümlelerinin Ayrımı

Her iki cümle türü de "Neden?" sorusuna yanıt verebilir. Ayrımı netleştirmek için cümlenin yüklemine **"Hangi amaçla?"** sorusu sorulur:

- Cümle *"Hangi amaçla?"* sorusuna uygun cevap veriyorsa → **Amaç-Sonuç** (Örn: *"Düşmemek için destek alıyordu."* → Düşmemek amacıyla).
- Cümle bu soruya cevap veremiyor, yalnızca *"Neden?"* sorusunu karşılıyorsa → **Sebep-Sonuç** (Örn: *"Öfkelendiği için doğru düşünemiyordu."*).

2. Kapsamlı Terimler Sözlüğü

- **Anlatım Bozukluğu:** Gereksiz kelime kullanımı gibi dil kurallarına aykırılıklar sonucu cümlenin duruluğunu kaybetmesi durumu.
- **Bağlaç / İfade:** Cümlede sebep ve sonuç bölümleri arasında anlam köprüsü kuran sözcük veya ekler.
- **Gerekçe:** Bir tutumun, kararın veya olayın dayandığı temel sebep.
- **Sebep (Neden):** Eylemin veya neticenin doğmasına yol açan kök gerekçe.
- **Sebep-Sonuç Cümlesi:** Gerçekleşmiş bir eylemin ortaya çıkış gerekçesiyle birlikte sunulduğu cümle yapısı.
- **Sonuç:** Bir sebepten doğan nihaî durum veya eylemin kendisi.

3. Kısa Yanıtlı Değerlendirme Testi

1. Sebep-sonuç cümlelerini tanımak için yükleme hangi sorular sorulur?
2. Bir cümlede "çünkü" bağlacı kullanıldığında sebep ve sonuç kısımlarının sıralaması nasıl olur?
3. "Yağmur yağdığı için şemsiye aldım." cümlesindeki "sebep" bölümü nedir?
4. "Çok çalıştığından sınavı kazandı." cümlesinde sebep-sonuç ilişkisini sağlayan ek/bağlaç nedir?
5. "-den dolayı" veya "-den ötürü" ifadelerinin aynı kelimede birlikte kullanılması hangi hataya yol açar?
6. "Elektrikler kesildi, bu yüzden mum yaktık." cümlesinde "sonuç" olan eylem nedir?
7. Sebep-sonuç cümleleri ile amaç-sonuç cümlelerini birbirinden ayırt etmek için hangi soru kullanılır?
8. Bağlaç kullanılmadan, iki ayrı bağımsız cümleyle sebep-sonuç ilişkisi kurulabilir mi? Kaynaktan bir örnek veriniz.
9. "Merdivenden düştüğünden ötürü ayağı burkulmuştu." cümlesindeki anlatım bozukluğunu gidermek için hangi sözcük çıkarılmalıdır?
10. Sebep-sonuç ilişkisi içeren cümlelerde sonucun gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda ne söylenebilir?

4. Kompozisyon (Açık Uçlu) Soru Önerileri

1. Günlük hayatta mazeret bildirirken veya açıklama yaparken sebep-sonuç cümlelerini kullanmanın iletişime katkılarını açıklayınız.
2. "Çünkü" bağlacı ile "Bu yüzden" bağlacının cümle içindeki yerleşimi ve anlam akışı bakımından farklarını karşılaştırınız.
3. Kendi başınızdan geçen bir günü düşünerek içinde en az dört farklı sebep-sonuç bağlacı geçen kısa bir anlatı yazınız.
4. Sebep-sonuç cümlelerinde yapılan anlatım bozukluklarının yazılı anlatımın kalitesine etkilerini değerlendiriniz.
5. Amaç ile Sebep arasındaki kavramsal farkı, kendi hayatınızdan vereceğiniz iki farklı örnek cümle üzerinden açıklayınız.

5. Cevap Anahtarı (Test Soruları İçin)

1. Yükleme "Neden?", "Niçin?" veya oluş sürecini anlamak için "Nasıl?" soruları yöneltilir.

2. "Çünkü" bağlacında önce sonuç, ardından sebebi açıklayan gerekçe bölümü gelir (Sonuç + çünkü + Sebep).

3. Cümlenin sebep bölümü "Yağmur yağdığı için" (yağmurun yağması) ifadesidir.

4. Fiile gelen "-den / -dan (-dığından / -diğinden)" ekidir.

5. Gereksiz kelime kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açar.

6. Sonuç eylemi "mum yaktık" (mum yakılması) kısmıdır.

7. Yükleme "Hangi amaçla?" sorusu sorularak amaç-sonuç ayrımı sağlanır.

8. Evet, noktalama işaretleriyle kurulabilir. Örnek: "Çiçekleri gece sula; daha çabuk büyür."

9. Cümleden "ötürü" sözcüğü tamamen çıkarılmalıdır.

10. Sebep-sonuç cümlelerinde hem sebep hem de sonuç kesinlikle gerçekleşmiş (tamamlanmış) eylemlerdir.